

9. Tkachuk, I. "Prospective budgeting in the context of municipality development". *Actual problems of the region's economy* 7.2 (2011): 427–433. Print.
10. Chugunov, I., and O. Kraynyk. "Development budget as a part of financial-economic system of the region." *Collection Proceedings NDFI*. 4.37 (2006): 3–11. Print.
11. Verkhovna Rada of Ukraine. About the Ratification of the European Charter of Local Municipality: the law of the Supreme Council of Ukraine from July 15, 1997 № 452/97-VR. Supreme Council of Ukraine, 1997. Print.
12. Verkhovna Rada of Ukraine. The Budget Code of Ukraine: The Law of the Supreme Council of Ukraine: from 08.07.2010 № 2456-VI. Supreme Council of Ukraine, Governmental Courier. Print.
13. Mykhaenko, S. "The development of budget management in Ukraine". *Finance of Ukraine* 3. (2011): 81–91. Print.

Рецензенти:

Ткачук І.Г. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника";

Криховецька З.М. – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника".

УДК 338.433: 330.342

ББК 65.26

Левандівський О.Т.

ВІДНОСИНИ ВЛАСНОСТІ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника",
Міністерство освіти і науки України,
кафедра фінансів,
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 82,
тел.: 0342596176,
e-mail: omelyant@ukr.net

Анотація. Розкрито економічний аспект відносин власності в сільському господарстві. Дано визначення відносинам власності з економічної точки зору. Розглянуто питання власності в історичному аспекті. Показано відмінність економічного підходу до перетворення власності від юридичного. Акцентується увага на побудові економічного механізму відносин власності. Звернуто увагу на те, що дослідження проблематики власності в економічній теорії здійснюються на основі синтезу головних напрямів – класичного й маржинального. Визначено можливі шляхи розвитку сільського господарства, а також основні проблеми, які потребують вирішення. Доведено, що головною в розвинених країнах є не проблема земельної власності, а проблема прав й обов'язків власників і землекористувачів.

Ключові слова: відносини власності, земельні відносини, сільське господарство, землекористування, земельні ресурси.

Annotation. The economic aspect of relations of property is exposed in agriculture. Determination to the relations of property is given from the economic point of view. A property question is considered in a historical aspect. The difference of the economic going is shown near transformation of property from legal. Attention is accented on the construction of economic mechanism of relations of property. Displace attention on that researches of range of problems of property in an economic theory come true on the basis of synthesis of basic directions: classic and margin. The possible ways of development of agriculture, and also basic problems that need a decision, are certain. It is well-proven that main in the developed countries is a not problem of agrarian property, but problem of rights and duties of proprietors, and working on earth.

Keywords: relations of property, landed relations, agriculture, land-tenure, landed resources.

Вступ. Основу економічних відносин складає власність, що відображає стосунки між людьми з приводу речей, які використовуються в процесі відтворення умов життя. Право власності виступає економічною базою формування та здійснення виробничих процесів.

Дослідуючи власність, необхідно аналізувати її різнобічно й на різних рівнях абстракції. У літературних джерелах із цього питання автори наводять численні форми реалізації власності, яка зумовлює багатоваріантність їх визначень, кожне з яких стосується певної форми реалізації власності й не може вважатися абсолютним, вичерпним. Цілісний підхід до аналізу економічних перетворень у способах реалізації власності передбачає розкриття змісту власності, її форм і функціональної спрямованості.

Значний внесок у розв'язання актуальних з теоретичної і практичної точок зору проблем розвитку відносин власності в сільському господарстві, їх комплексного реформування на сучасному етапі розвитку економіки зробили такі відомі вчені-аграрники, як А.Балян, В.Зіновчук, Ю.Коваленко, І.Лукінов, М.Малік, В.Месель-Веселяк, В.Милосердов, О.Онищенко, Б.Пасхавер, П.Саблук, В.Трегобчук, І.Ушачов, Г.Черевко, О.Шпичак, В.Юрчишин та ін.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження є необхідність подальшого поглиблення теоретичних розробок щодо вдосконалення відносин власності в сільському господарстві.

Результати. У чинному українському законодавстві склалася велика система правових норм, що регулюють відносини власності.

З економічної точки зору, відносини власності – це відносини, що складаються між суб'єктами в процесі використання, володіння й відчуження, присвоєння факторів виробництва, матеріальних і нематеріальних благ. Цього погляду дотримується більшість дослідників.

За минулі роки в системі землекористування нашої країни визначилися такі тенденції: перебудова системи землекористування призвела до зниження ефективності сільськогосподарського виробництва, погіршення використання землі як основного засобу виробництва, продовжує погіршуватися екологічна ситуація при землекористуванні, а антропогенне навантаження на біосферу досягло своїх меж і його подальше збільшення може зумовити непередбачувану за своїм масштабом і характером зворотну реакцію біосфери на соціальну систему [3]; знижується і до того низький за часів радянської влади рівень життя сільських жителів, різко погіршилася демографічна ситуація на селі, що свідчить про наявність певних проблем, вирішення яких можливе через упровадження науково обґрунтованої системи сталого розвитку землекористування [4, с.25].

Розглядаючи питання власності в історичному аспекті, треба відмітити, що вже великий древньогрецький філософ і вчений Арістотель (384–322 рр. до н. е.) підтримував приватну власність. Особливо він наполягав на необхідності приватної власності землеробів: "... чи повинна землеробів власність бути спільною, чи у кожного приватною, рівно як повинна чи не повинна бути у них спільність жінок і дітей" [1, с.412]. Щодо суспільної власності, то він визначав способи користування нею: "Власність повинна бути спільною тільки у відносному розумінні, а взагалі – приватною, адже, коли піклування про неї буде поділено між різними людьми, серед них щезнуть взаємні нарікання; навпаки, з'явиться більша вигода, оскільки кожен буде із сумлінням ставитися до того, що йому належить" [1, с.412].

В історичному аспекті розвитку форми й відносини власності пройшли ряд етапів. Залежно від того, кому належали засоби виробництва та як вони поєднувалися з робочою силою, визначався спосіб виробництва.

За первіснообщинного ладу засоби виробництва були в колективній (груповій) власності. Приватна власність виникла за рабовласницького ладу, коли власністю окремих осіб стали земельні ділянки, засоби виробництва й робоча сила (раби).

При феодальних відносинах селяни-кріпаки мали свої земельні наділи й відповідні засоби виробництва, але фактично були власністю поміщиків. З розвитком ремісництва відбувався процес відокремлення промисловості від сільського господарства, поділу на міста й села, розширення обміну між ними, що сприяло виникненню товарного виробництва та поширенню приватної власності. Унаслідок специфіки, приватна власність зумовила розвиток товарного виробництва й нагромадження капіталів. Основу виробництва складали капітал як приватна власність (заводи, фабрики) і робоча сила без власності на засоби виробництва.

Розвиток капіталістичного способу виробництва привів до появи колективних форм власності – типу акціонерних, корпоративних компаній, де співвласниками можуть бути й працівники. Тобто індивідуальна приватна власність перетворюється в групову колективну, хоч юридично вона залишається приватною. Виникла також державна власність, яка в окремих країнах досягла значної питомої ваги – до 50%. У деяких галузях вона взагалі є домінуючою (зв'язок, транспорт тощо).

Особливу цікавість становить розвиток відносин власності після революції 1917 р. у Росії. Основою революційних перетворень стала повна відміна приватної власності на землю і засоби виробництва. У сільському господарстві на базі великих поміщицьких господарств були організовані державні підприємства (радгоспи), а решта майна (власності селян) перетворена в колективну шляхом насильницької колективізації, тобто створення так званих кооперативів.

Головною і визначальною стала державна власність. Повне зосередження в руках держави власності й функцій управління на певному етапі розвитку економіки було явищем прогресивним, а нині стало, на нашу думку, її гальмом, бо не забезпечує розвитку мотиваційних механізмів трудової діяльності членів суспільства. Про це свідчить сучасний розвиток економіки держави, агропромислового комплексу як її складової.

У сільському господарстві особливості відносин власності зумовлені передусім специфікою власності на землю. По-перше, земля не є продуктом праці людини; по-друге, власність на землю, на відміну від власності на інші об'єкти, є ірраціональною. Тобто земля є суспільним надбанням, і тільки суспільство в особі держави має право виділяти землю у власність, обмежуючи її цільове використання та визначаючи механізм економічного й товарного обігу земель.

Однак не власність (вона сама є продуктом суспільного розвитку), а суспільні цілі та система інтересів визначають весь комплекс економічних (аграрних) відносин. Власність визначається цілями розвитку соціально-економічної системи, системою інтересів і разом з тим слугує їх реалізації. Саме економічні інтереси породжують власність і зумовлюють різноманітність її типів і форм. Для власника володіння власністю не є самоціллю – першочерговою метою є отримання певного економічного ефекту від власності, який задовольняє його економічний інтерес.

Неправомірною є абсолютизація вирішальної ролі власності в системі економічних відносин та недооцінювання інших відносин, зокрема, відносин розподілу (у т. ч. рентних). В умовах незмінної форми власності, динамічного соціально-економічного розвитку відносини розподілу можуть відігравати вирішальну роль.

Значення власності в системі виробничих відносин абсолютизувалось у радянській економічній теорії. Підґрунтям такої абсолютизації слугувало розуміння власності К.Марксом як історично визначеного способу привласнення речей і, передусім, засобів виробництва. Західна політекономія розглядала власність насамперед з позицій юридичного права, марксистська ж політекономія на перший план висуває економічну сутність власності як зосередження основних відносин, що визначають існуючі протиріччя між власниками засобів виробництва та найманими працівниками, між працею і капіталом. Очевидно, що власність має два аспекти дослідження: юридичний й еконо-

мічний. Досліджуючи економічний аспект власності, треба мати на увазі, що право власності є юридичною оболонкою, формою її економічної сутності, а остання, у свою чергу, породжує необхідну правову форму. Відмінність економічного та юридичного підходів чітко простежується за такими головними напрямками. Право фіксує перехід прав власності від одних суб'єктів до інших. Однак питання стосовно того, наскільки ефективно об'єкти власності використовувалися до цього й чим викликана необхідність зміни власників, не є предметом уваги при використанні правового підходу. Для економічного ж підходу проблема ефективності використання майна, що переходить від одного власника до іншого, є головною. Тому саме економічні критерії перетворення форм власності найважливіші для визначення відповідності конкретних шляхів і форм перетворення власності вимогам історичного й економічного прогресу.

Інша відмінність економічного підходу до перетворень власності від юридичного полягає в тому, що в рамках однієї й тієї ж юридичної форми власності можуть відбуватися суттєві перетворення в процесі привласнення. Припустимо, наприклад, що фізична особа має право власності на земельну ділянку. Незалежно від того, обробляє вона цю ділянку чи ні, її право власності не змінюється, хоча за своєю економічною сутністю це зовсім різні ситуації. Не змінюється її право власності також і в тому разі, коли земельна ділянка буде оброблятися найманими робітниками. Проте це вже третя і принципово інша ситуація з точки зору реального економічного процесу привласнення за незмінного права власності.

Догматизм й абсолютизація радянською економічною наукою істинності Марксових положень стосовно власності значною мірою стримували об'єктивні дослідження економічних відносин. Навіть дійшло до того, що з посиланням на К.Маркса власність ототожнювалася з усією системою економічних відносин: “Марксистсько-ленінська економічна наука розглядає власність як відносини між людьми з приводу виробництва, розподілу, обміну й споживання матеріальних благ” [6, с.40].

Це призвело до того, що навіть після розпаду Радянського Союзу більшість економістів вважали, що саме по собі реформування відносин власності, земельних відносин, безвідносно до розвитку інших складових економічних відносин, сприятиме значному підвищенню ефективності виробництва сільськогосподарської продукції, зростанню добробуту сільського населення. Однак виявилось, що така методологічна позиція була помилковою.

У ХХІ столітті економічна теорія не може обмежуватись ідеями, розробленими й напрацьованими лише в попередні періоди. Сучасні дослідження проблематики власності в економічній теорії здійснюються на основі синтезу головних її напрямів – класичного й маржиналістського. Однією з важливих особливостей марксистського підходу була абсолютизація концентрації прав власності (у тому числі й економічних) та економічної влади в одних учасників у рамках капіталістичного виробництва й повна відчуженість цих прав в інших. Капіталіст у К.Маркса – це персоніфікований капітал, що уособлює повну й безроздільну власність на фактори та результати виробництва. Такий підхід, по-перше, виходив із правової традиції, характерної для римського права, у рамках якої абсолютизувалася концентрація права приватної власності окремими особами та принцип “одна річ – один власник”; по-друге, відповідав умовам найкращого правового забезпечення простого товарного й ранньокапіталістичного виробництва.

Проте в умовах розщеплення прав приватної власності на одні й ті ж об'єкти (процеси) різними приватними особами була доведена обмеженість цього підходу (абсолютизації концентрації права приватної власності). Загальновідомим є висловлювання К.Маркса про скасування приватної власності у зв'язку з появою акціонерних товариств. Це висловлювання було зумовлене тим, що підхід, яким він користувався для пояснення приватної власності, виявився недостатнім для наукової оцінки більш розвинених стадій капіталістичного виробництва.

Прагнення безмірної концентрації прав власності має передусім не економічне, а культурно-психологічне або ж ідеологічно-політичне значення. Тому й намагання будь-якою ціною зруйнувати державну власність у максимально короткі терміни під час здійснення приватизації завдало економіці пострадянських країн колосальної шкоди.

Розподіл прав власності на землю впливає на так звану алокацію земельних ресурсів (надання прав на використання землі). Як відомо, центральною ідеєю теореми Коуза в її загальному вигляді було твердження: яким би не був розподіл прав, якщо трансакційні витрати дорівнюють нулю, то індивіди будуть (в ідеалі) обмінюватися деякими зі своїх прав (правомочностей) до тих пір, поки не буде досягнуто Парето-ефективної алокації ресурсів (тобто до тих пір, поки граничні вигоди від передавання прав не зрівняються з граничними витратами) [5]. Вужча інтерпретація теореми полягає в тому, що господарський порядок (структура суб'єктів господарювання) фактично не залежать від початкового розподілу прав власності. Права можуть передаватися іншій стороні подібно до будь-якого товару. За рахунок обміну такими правами отримується певна вигода, тому суб'єкти земельних відносин часто вважають вигіднішим переуступати свої права (наприклад, права оренди земельних ділянок). Ефективний обмін правами може призвести до Парето-ефективної алокації земельних ресурсів. Однак це може відбутися лише за умови нульових трансакційних витрат. Існування беззатратних трансакцій є обов'язковою умовою теореми Коуза. Проте реальні умови в пострадянських країнах далекі від цього ідеалу: добровільні переговори між економічними суб'єктами внаслідок різних чинників (лобіювання інтересів, асиметрія інформації тощо) не приносять повністю ефективного результату. Відповідно можна зробити висновок: дії, які базуються на індивідуальних правах власності й приватних переговорах, можуть нерідко призводити до менш ефективних результатів, аніж дії держави, навіть якщо бюрократичні рішення є неоптимальними.

Як вважає сучасний класик економічної теорії прав власності американський учений Е.Фуруботн, незважаючи на можливу критику ідеалізованої теореми Коуза, можна показати, що підхід Коуза є особливо цінним з точки зору практичного інтересу. Цей підхід піднімає загальне питання про можливі альтернативи ринкової організації, такі як фірма чи пряме державне регулювання [7, с.127]. Таким чином, немає підстав розраховувати на те, що початковий запас прав на землю в пострадянських країнах (у т. ч. й Україні) буде ефективним за Парето. А інституційні ринкові реорганізації за рахунок індивідуальних трансакцій індивідуальних власників, що приводять до покращення за Парето, слід трактувати як дійсно рідкісні випадки [7, с.139].

Вважається, що приватна власність на засоби виробництва створює ефективні стимули для їх використання. "Власність, як загальне правило, має бути приватною; коли кожен має свій особливий інтерес, люди... краще будуть рухатися вперед, оскільки кожен буде піклуватися про свою власну справу", – так свого часу стверджував Арістотель [2]. Економічні стимули, що породжуються умовами режиму приватної власності, у цілому сприяють ефективному використанню ресурсів. Проте якщо витрати, пов'язані зі специфікацією і передаванням різних прав, захистом цих обмежених прав є порівняно високими, суспільна власність може виявитись ефективнішим рішенням.

Зарубіжний досвід свідчить, що головною в розвинених країнах є не проблема земельної власності, а проблема прав та обов'язків власників і землекористувачів. Там, де земельні угіддя є об'єктами приватного володіння, межі прав земельних власників усе більше звужуються під впливом суспільних інтересів при одночасному розширенні прав або держави, або господарюючих суб'єктів – безпосередніх користувачів цих земель. Землі сільськогосподарського призначення можуть продаватися не всім бажаючим, а тільки особам з відповідною підготовкою та кваліфікацією. Заборонено також погіршувати бонітет цих земель. За участі держави реалізуються й інші права та об-

меження: заборона на забруднення навколишнього середовища, захист від шкідливого впливу зовнішнього середовища, відновлення порушених правомочностей [8, с.34–36].

Нинішній зарубіжний інститут приватної власності на землю в розвинених країнах зовсім не відповідає застарілим його аналогам, коли бажання власника було законом у межах певної земельної території. Історично повна приватна власність на землю була притаманною лише феодалізму й початковій стадії капіталізму, коли на приватних власників земель безроздільно та необмежено розповсюджувались усі їхні три функції – володіння, користування та розпорядження. З розвитком продуктивних сил і підвищенням зрілості економічних відносин держави, усвідомлюючи проблему консервативності земельної власності, знайшли вихід – не відмінюючи приватну власність на землю, по-справді все більше почали перебирати на себе функції контролю за її використанням та розпорядженням і, таким чином, по суті відібрали частину правомочності приватних землевласників.

Законодавством Німеччини чітко розмежовуються поняття “землеволодіння” і “власність на землю”. Під володінням розуміється “практична влада” особи над земельною ділянкою. Розрізняють “безпосередніх” або “фактичних” власників землі, тобто орендарів, і “непрямих”, тобто орендодавців. Відповідно до ст. 540 Цивільного кодексу Франції, права орендарів у сфері земельних відносин настільки широкі, а права власника так обмежені, що від абсолютного права розпорядження нічого не залишається.

На жаль, модель вітчизняної земельної реформи в питаннях власності базувалася на використанні зовсім застарілих положень. Складається враження, що її прихильники досліджували земельні відносини за літературою початку ХХ ст. Однак з тих пір на Заході земельні відносини докорінно змінилися, у зарубіжному законодавстві відбувся перегляд концепції земельного власника. Межі його юридичної влади різко скоротилися. Абсолютним залишається право власності на продукти праці, однак у більшості розвинених країн не визнається таке право відносно землі. У світовій практиці земельні ділянки як об’єкт господарювання нині приваблюють селян більше, аніж як об’єкт власності. Принцип обмеження державою прав приватного власника землі на користь суспільства, орендаря є обґрунтованим і знімає соціальну напругу в суспільстві. Не підриваючи глибинних основ економічного устрою, оренда поступово формує дійсного фактичного “господаря”, тобто ефективно господарюючого суб’єкта й власника створеної продукції. Підтвердженням цього слугує висока питома вага саме орендованої землі.

Висновки. Беручи до уваги розглянуті формулювання відносин власності в об’єктивному й суб’єктивному розуміннях, а також виходячи з економічного сенсу власності, можна сформулювати загальне визначення права власності на земельні ресурси. Так, право власності на земельні ресурси – це сукупність правових норм, що закріплюють, регламентують й охороняють специфічні відносини власності на земельні ресурси, а також передбачають і гарантують право конкретних суб’єктів (власників) здійснювати володіння, користування, розпорядження та інші можливі правомочності щодо земельних ресурсів вільно, на власний розсуд, для задоволення своїх інтересів, якщо інше не передбачено законом.

1. Аристотель. Політика / Аристотель // Сочинення : в 4 т. / Аристотель. – М. : Мысль, 1983. – С. 384–422.
2. Аристотель. Сочинения : в 4 т. [Текст] / Аристотель ; [ред. и вступ. сл. З. Н. Микеладзе]. – М. : Мысль, 1975. – Т. 2. – 688 с.
3. Борщук Є. М. Концепція сталого розвитку і проблеми оптимізації еколого-економічних систем / Є. М. Борщук, В. С. Загорський // Регіональна економіка. – 2005. – № 3. – С. 113–119.
4. Вольська А. О. Щодо проблем використання земельних ресурсів в Україні / А. О. Вольська // Інноваційна економіка. – 2013. – № 1 (39). – С. 25–27.

5. Коуз Р. Фирма, рынок и право : монография [Текст] / Р. Коуз ; пер. с англ. Б. Пинскера ; науч. ред. Р. Капелюшников. – М. : Дело, 1993. – 193 с.
6. Политическая экономия : учебник. Т. 2 : Социализм – первая фаза коммунистического способа производства [Текст] / [А. М. Румянцев, О. Т. Богомолов, Т. С. Хачатуров и др.] ; под ред. М. И. Волкова. – М. : Политиздат, 1982. – 560 с.
7. Фуруботн Э. Институты и экономическая теория: достижения новой институцион. экон. теории [Текст] / Эрик Г. Фуруботн, Рудольф Рихтер ; пер. с англ. под ред. В. С. Каткало, Н. П. Дроздовой. С.Пб. : Изд. дом С.-Петербур. гос. ун-та, 2005. – 701 с.
8. Трейси М. Сельское хозяйство и продовольствие в экономике развитых стран: введение. в теорию, практику и политику [Текст] / Майкл Трейси ; пер. с англ. В. А. Макеева ; под ред. А. Г. Слуцкого. – С. Пб.: Экон. шк., 1995. – 431 с.

References

1. Aristotle. *Politika. Works*. Moscow: Mysl', 1983. Print.
2. See also the commentary of Z. Mikelandze in vol. 2 of Aristotle, *Sochineniya*. Moscow: Mysl', 1978. Print.
3. Borschuk, Yevhen, and Volodymyr Zagorskiy. "Conception of steady development and problem of optimization of the ekologo-ekonomichnikh systems" *Regional economy* 3. (2005): 113–119. Print.
4. Vol'ska, Angeliya. "In relation to the problems of the use of the landed resources in Ukraine" *Innovative economy* 1(39) (2013): 25–27. Print.
5. Kouz, Ronald. *Firm, market and right. Monograph*. Moscow: Delo, 1993. Print.
6. Rumjansev, Aleksey, Oleg Bogomolov, and Tigran Khachaturov. *Political economy. Textbook*. Vol. 2. Moscow: Politizdat, 1982. Print.
7. Furubotn, Eric, and Rudolf Richter. *Institutes and economic theory: achievements of new economic of theory*. Sankt-Petersburg: A publ. is a house of S.- Petersb. state university, 2005. Print.
8. Treysi, Michael. *Agriculture and food are in the economy of the developed countries : entering in a theory, practice and politics*. Sankt-Petersburg: Economic school, 1995. Print.

Рецензенти:

Ткачук І.Г. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника";

Криховецька З.М. – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника".

УДК 336-053.81

ББК 65.012.63

Солоджук Т.В.

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ МОЛОДІ

ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника",
Міністерство освіти і науки України,
кафедра фінансів,
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57,
тел.: 0676031771,
e-mail: tania-solodguk@mail.ru

Анотація. У статті розкрито сутність і схематично відображено фінансовий механізм соціального захисту молоді в Україні. Детально розглянуто його основні елементи: фінансові методи, важелі, інструменти та джерела фінансових ресурсів. Під дією всіх елементів фінансового механізму та організаційного, нормативного, правового, інформаційного його забезпечення фінансові ресурси спрямовуються на соціальний захист молоді. Основним результатом його функціонування є формування людського капіталу, що включає в себе сукупність продуктивних здібностей, особистих рис і мотивацій молодого індивіда, які можуть бути використані в економічній діяльності, сприяють зростанню продуктивності праці, доходів свого власника і, як результат, національного доходу.